
Poliomyelitt – et skritt nærmere utryddelsen

REDAKSJONELT

MIKLOS DEGRÉ

Miklos Degré (f. 1936) er spesialist i virologi og professor i mikrobiologi ved Universitetet i Oslo. Han er formann i en nasjonal komité som skal vurdere Norges dokumentasjon for at landet er fritt for poliovirus.

Mikrobiologisk institutt

Rikshospitalet

0027 Oslo

Den globale anstrengelsen for å utrydde poliomyelitt, en av de urgamle smittsomme humane sykdommene, er blant de største tiltakene det offentlige helsevesen har kastet seg ut i i moderne medisinsk historie (1).

Verdens helseforsamling vedtok i 1988 at målet skulle være nådd i år 2000, og at sirkulering av vilt poliovirus skulle opphøre. Vi skriver nå år 2000, og det er naturlig å spørre hvor langt kampanjen er kommet? Vi er så vant til å lese og høre om mislykkede og forsinkede storprosjekter at det hadde neppe overrasket noen om også kampanjen som er ledet av Verdens helseorganisasjon (WHO), var blitt en i rekken.

One year since the last case of polio in the European Region var tittelen på en melding i WHOs Euro Polio Page i november 1999 (2). Siden 26.11. 1998 har alle forsøk på påvisning av polioinfeksjon mislyktes i den delen av verden som Europa-regionen omfatter. Det siste registrerte tilfelle var en knapt tre år gammel gutt i Agri-provinsen i den sørøstlige delen av Tyrkia nær grensen til Iran. Det er vesentlig i dette området innen den europeiske regionen at polio er blitt påvist de siste årene. Det ble derfor gjort betydelige anstrengelser for å eliminere infeksjonen fra denne urolige delen av verden, bl.a. flere vellykkede vaksinasjonskampanjer og hus-til-hus-undersøkelser for å oppspore eventuelle tilfeller. Disse anstrengelser har tydeligvis gitt gode resultater.

Fremgangen er betydelig også i de andre regionene. Den amerikanske regionen har vært fri for polio siden 1994. Det er heller ikke registrert polio i den vestlige stillehavsregionen de siste par år. Nedgang i antall meldte tilfeller fortsetter både i Afrika og i de fleste land i den østre middelhavsregionen. Det er Sørøst-

Asia som fortsatt representerer et stort problem, sammen med enkelte tilgrensende land i østre middelhavsregion, i første rekke Pakistan og Afghanistan. Vaksinasjonskampanjen fortsetter, og en stadig større andel av befolkningen, spesielt den yngre generasjon, er vaksinert og beskyttet mot infeksjonen.

I den europeiske regionen er vi kommet til en viktig fase av utryddingsprosessen. Ifølge medlemslandenes meldinger forekommer det ikke lenger polioinfeksjoner i regionen. Men det er ikke nok å si at vi ikke har påvist eller registrert polioinfeksjon. Det skal nå dokumenteres i minst tre år at det virkelig ikke finnes sirkulerende vilt poliovirus og at melde- og registreringssystemet virker effektivt etter hensikten. Retningslinjene for dokumentasjon er utarbeidet av den globale sertifiseringskommisjon og godkjent av Verdens helseorganisasjon. Dokumentasjon utarbeides og presenteres i hvert land innen regionen, som i sin tur vurderes av WHO's regionale komite.... Regionen skal sertifiseres som helhet når alle 51 medlemsland har levert tilfredsstillende dokumentasjon.

Hjørnesteinene i kampanjen er immunisering av en tilstrekkelig høy andel av befolkningen, noe som gir beskyttelse og hindrer spredning, og en dokumentasjon på at det ikke finnes sirkulerende poliovirus i befolkningen. Her i landet har vi ingen problemer med å dokumentere en tilfredsstillende vaksinasjonshistorie, at over 90 % av den norske befolkningen har sirkulerende antistoffer og er beskyttet mot polioinfeksjon. Vi, og enkelte andre land i Nordvest-Europa, har derimot vanskeligheter med dokumentasjon av fravær av sirkulerende poliovirus. Dette skal i hovedsak baseres på undersøkelse av akutte slappe pareser og dokumenteres med virologisk undersøkelse av fecesprøver at de ikke skyldes polio. Akutte slappe pareser kan være resultat av polioinfeksjon, men også ha andre etiologiske årsaker. Ikke-polioforårsaket akutte slappe pareser forekommer med ganske uniform hyppighet, ca. ett tilfelle per år per 100 000 barn under 15 år. For å bevise at vårt undersøkelsessystem fungerer tilfredsstillende må vi derfor finne minst åtte tilfeller akutte slappe pareser per år. Fra disse pasientene må vi så samle inn to fecesprøver, som må undersøkes i akkreditert virologisk laboratorium og vise fravær av poliovirus.

For å oppfylle kravene har Folkehelsa satt i gang et nasjonalt spesialprosjekt for virologisk overvåking av poliovirus som startet 1.10. 1998 (3). Prosjektet har hittil ikke gitt tilfredsstillende resultater. I løpet av de første 15 måneder er det bare blitt meldt fire barn med pareser, og bare fra e...n av disse har man fått to fecesprøver. For å utvide basis har man også ønsket tilsvarende melding av serøse meningitter hos barn, som også kan være forårsaket av poliovirus. Responsen fra slike pasienter var naturligvis større, siden det er en sykdom som forekommer vesentlig hyppigere. Dessverre er dokumentasjon av fravær av poliovirus heller ikke for disse pasienter tilstrekkelig. Av de 112 meldte pasienter har man fått to fecesprøver fra kun 11, og fra flertallet ingen fecesprøver. Det vil være nødvendig å øke innsatsen for å gjennomføre spesialprosjektet på en tilfredsstillende måte og komme frem til en akseptabel dokumentasjon.

Man kan selvfølgelig spørre: Er det nødvendig med en så nitid og ressurskrevende overvåking når vi vet at det ikke er vilt poliovirus i landet? Men vet vi egentlig det? Svaret er nei, siden det ikke er undersøkt på skikkelig vis. Nettopp for å kunne svare utvetydig på dette spørsmål er det påkrevd med en omstendelig og gjennomtenkt og prøvd overvåking. Eksempler fra Finland og Nederland viser at det kan dukke opp poliosmitte, spesielt hvis deler av befolkningen er utilstrekkelig immunisert. Vi må kunne bevise at landets helsemyndigheter er forberedt og kan håndtere en slik situasjon. Dokumentasjon fra land uten endemisk poliomyelitt må være like sterk som fra land i den tredje verden.

Som ledd i forberedelsen til en poliofri verden arbeides det med kontroll av og ødeleggelse av poliovirus som befinner seg i mange tusen laboratoriedypfrysere rundt omkring i verden. Dette er ingen lett sak og krever betydelig organisering og vilje til gjennomføring. Over ti år etter at verden er blitt erklært fri for vilt koppevirus, finnes det fortsatt levende virus nedfrost i et par laboratorier, til tross for gjentatte erklæringer om ødeleggelse.

Konsekvensene av en endelig dokumentasjon av en poliofri verden er enorme – ikke bare for sykdom og lidelse, også økonomisk har det stor betydning. Det er mye som gjenstår, men det går riktig vei, og vi kan lykkes hvis alle involverte lojalt gjør sin del av jobben.

LITTERATUR

1. Flugsrud L, Degré M. Polio – begynnelsen på slutten. Tidsskr Nor Lægeforen 1998; 118: 1997 – 8.
2. One year since the last case of polio in the European Region. Euro Polio Page, WHO Regional Office for Europe, November 1999, 1. Genève: WHO, 1999.
3. Hareide B, Ørstavik I. Virologisk overvåking av poliovirus i feces. Tidsskr Nor Lægeforen 1998; 118: 4427.

Publisert: 10. juni 2000. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 8. februar 2026.